جَبْرَائِيلُ

CEBRAİL

(Cibril) جِبْرِيلُ

Tektanrılı dinlerdeki en büyük dört melekten birinin adıdır. Kur'an'da Cibril şeklinde üç yerde özel adıyla geçen bu melek 'emin ruh', ruhul kudüs' gibi yücelik ifade eden sıfatlarla da anılmaktadır. İslam din metinlerinde daha çok Cebrail diye geçen bu meleğin semitik dinlerdeki bir sıfatı da Namusu Ekber'dir.

Semitik (Sami), Orta Doğu ve Kuzey Afrika kökenli, özellikle Arapça, İbranice, Aramice ve Amharca gibi dilleri konuşan halkları ve bu dillerin ailesini ifade eden terimdir.

Cebrail ve Cibril kelimeleri İbranice'de Allah'ın seçkin kulu anlamını taşıyor.

Vahyin geliş süresi boyunca Cebrail'i muhtelif şekillerde gören Hz. Peygamber onu zaman zaman insan suretinde de görmüştür. Rivayetlere göre, Cebrail'in insan suretinde görünüşü daha çok sahabîlerden Dihyetül Kelbî şeklinde olurdu.

Kur'an-ı Kerim, Cebrail'e adıyla yer verdiği ayetlerinde bu büyük meleğin inkarcılar tarafından düşman görüldüğünü, müminlerinse Cebrail'i en yakın dost bildiklerini söylemektedir, (bk. 2/97-98; 66/4)

Cebrail'in getirdiği vahyin esası nedir? Peygamberlere getirdiği söz, kimin sözüdür? Allah'tan aldığı mânânın kendisi tarafından söze çevrilişi mi söz konusudur yoksa getirdiği kelam bizzat Cenabı Hak'tan aldığı lafızlar mıdır? Kur'an, Cebrail'in getirdiği vahyi tanımlarken kavi, kelam, hadîs' sözcüklerini kullanmaktadır. Kur'an için hiçbir ayette 'kelamullah' (Allah'ın kelamı), 'kavlüllah' (Allah'ın sözü) veya 'hadîsullah' (Allah'ın sözü) nitelemesi yapılmamaktadır. Kur'an, örneğin, 'uydurulmuş bir hadîs olmadığını söylerken de (bk. 12/111) kendisini 'kelamullah veya kavlüllah' diye nitelemez; sadece 'uydurulmuş bir hadîs' olmadığını söylemekle yetinir.

Öte yandan, 'kavi' sözcüğü kullanılarak Kur'an'ın kimin sözü olmadığı defalarca ve açıkça ifadeye konur, ama bu karşı çıkışların ardından da 'Kur'an, Allah'ın sözüdür' denmez.

'Kur'an, bir şairin sözü olmadığı' gibi (Hakka, 41) 'Bir kâhinin sözü de değildir.' (Hakka, 42) "O, kovulmuş bir şeytanın sözü de değildir." (Tekvîr, 25) Bu tespitleri yapan ayetler, cevap olarak "Kur'an, Allah'ın sözüdür" demiyor.

Kur'an kimin sözüdür? Cevabı, Hakka 40 ve Tekvîr 19 aynı kelimelerle veriyor: "O, kerim bir elçinin sözüdür." Bu elçinin beşer olması düşünülemez; çünkü Kur'an, kendisinin beşer sözü olduğunu söyleyenlere karşı çıkmıştır, (bk. 74/24-25; 16/103) Ayrıca Kur'an'ın kendisinin sözü olduğundan bahsedilen elçi, "Arşın sahibinin katındadır" ve beşer-elçi olan Hz. Muhammed tarafından "ufukta görülmüştür" (bk. Tekvîr, 19-24)

O halde, o 'kerim elçi' beşer üstü bir elçidir. Allah, kelam sıfatıyla Kur'an'ı ona vahyetmiş, o da onu söze büründürerek beşer elçiye getirmiştir. Bütün bunlar bizi "Kur'an mahlûktur, yaratılmıştır." deme noktasına getiriyor mu? Bu soruya tarih içinde üç cevap verilmiştir:

1. Kur'an yaratılmamıştır: Genel-geleneksel kabul budur.

2. Kur'an yaratılmıştır: Çünkü yaratılmamışlık niteliği Allah dışında hiçbir şeye verilemez. Başta ünlü muhaddis Buhari (ölm. 256/869) olmak üzere bazı bilginler bu kanıdadır.

3. Kur'an anlam olarak gayrimahlûk, lafız olarak mahlûktur: Kur'an, Allah'ın zatıyla var olmaya devam eden ve bu yönüyle mahlûk olmayan bir kelam-ı nefsidir, yani Allah'ın zâtıyla varolmaya devam eden ezelî-ebedî bir tanrısal faaliyettir; ancak insanlık dünyasına inerek harfe bürünüp sese dönüştüğünde 'yaratılmış' sıfatıyla nitelendirilir.

Aksi halde, Allah dışında ikinci bir 'kadîm' (ezelî-ebedî varlık) kabul etmiş oluruz ki bunun Kur'an'a aykırı olduğu açıktır. İmamı Azamın ve mensubu olduğu Mürcie mezhebinin hâkim görüşü budur. Modern zamanın birçok bilgini de bu görüştedir.

Cehd →